

Sprawozdanie z konferencji „Tematyczne odmiany dziennikarstwa”, Łódź, 7 marca 2017

Anita Sz wajkowska, Krzysztof Grzegorzewski

Konferencję „Tematyczne odmiany dziennikarstwa” zorganizowała Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Z uwagi na fakt, że jedną ze specjalności proponowanych studentom w ramach studiów dziennikarskich są właśnie tematyczne odmiany dziennikarstwa, sesja – obok celu naukowego – miała także zamysł dydaktyczny, czemu sprzyjały zakres i różnorodność wygłoszonych referatów. Podczas sesji plenarnych wystąpiło piętnastu referentów, a wśród nich – praktykujący dziennikarze.

Dr hab. Urszula Doliwa z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego przedstawiła referat *Radio Obywatelskie z Poznania jako przykład radia społecznego*. Scharakteryzowała w nim trzeci (obok publicznego i komercyjnego) społeczny sektor radiofonii, omawiając także źródła obywatelskiego dziennikarstwa radiowego. Główną uwagę skupiła na pionierach polskiej radiofonii prywatnej tworzących pirackie lokalne stacje na początku lat 90. ub. wieku, które powstawały jako inicjatywy oddolne, często z pobudek prospołecznych. Badaczka szczególną uwagę zwróciła na historię Radia Obywatelskiego z Poznania, założonego przez Amerykanina Roberta Gamble. Okazało się, że brak przemysłowej polityki państwa w zakresie wspierania tego typu stacji i nasilające się procesy globalizacyjne doprowadziły do kryzysu radia realizowanego w tej formule. W praktyce oznaczało to, że w Polsce sparaliżowano, a następnie niemal całkowicie zniszczono obywatelskie inicjatywy radiotwórcze, blokując niezależnym nadawcom możliwości tworzenia oryginalnych – niekiedy naprawdę bardzo ciekawych muzycznie i me-

rytorycznie – małych i większych rozgłośni radiowych. Być może dlatego krajowa radiofonia ma obecnie niezwykle ubogi kształt i charakter – najchętniej są słuchane stacje prezentujące prymitywny, płaski i komercyjny przekaz muzyczny. Wiele do życzenia pozostawiają również zapowiedzi prezenterów, które są płytkie pod względem intelektualnym.

Dr hab. Monika Worsowicz z Uniwersytetu Łódzkiego poświęciła swoje wystąpienie gatunkom w dziennikarstwie poradnikowym, proponując referat pt. *Gatunki w dziennikarstwie poradnikowym (na przykładzie prasy dla kobiet)*. Autorka – z pozycji genologa-prasoznawcy – wyodrębniła najpierw wszystkie formy wypowiedzi dziennikarskiej występujące we współczesnej prasie poradnikowej, ale ostatecznie zdecydowała się na przybliżenie słuchaczom tych form, które określiła jako klasyczne oraz takich (tu nazwanych „tworami genologicznie niestabilizowanymi”), które są same w sobie trudne do sklasyfikowania. To wystąpienie było dowodem na bogactwo form wypowiedzi w prasie poradnikowej, na pierwszy rzut oka błahej i niewartej uwagi. Nic bardziej mylnego. Okazuje się bowiem, że autorzy wypowiedzi prasowych i wydawcy tego typu prasy nie oszczędzają czytelnikom rozmaitych zabiegów (także tych określających genologiczny charakter tekstu), podporządkowując je perswazyjności wypowiedzi w funkcji doradczej.

Prof. dr hab. Tomasz Hoffman, także z Uniwersytetu Łódzkiego, zaprezentował referat pt. *Rozwój dziennikarstwa śledczego w Polsce*. Jak należało się domyślać, szczególnie prasa (głównie wiodące dzienniki i tygodniki) oraz telewi-

zja są najlepszymi nośnikami tego typu dziennikarstwa, i dlatego tu właśnie można spotkać największe bogactwo ich form. Autor, prawnik oraz politolog, postanowił przyjrzeć się dziennikarstwu śledczemu z perspektywy diachronicznej.

Dr Marek Palczewski z Uniwersytetu Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie (oraz dziennikarz ze środowiska SDP) zaprezentował referat pt. *Władza wobec newsów śledczych na przykładzie amerykańskich i polskich afer politycznych*. Dowodził w nim, że relacja władza–dziennikarze śledczy to relacja zdecydowanie konfliktowa. Źródeł konfliktogennych upatrywał już w samych założeniach dziennikarstwa śledczego, które polega nie tyle na prostym opisywaniu zjawisk i wydarzeń, co ich krytycznym przedstawianiu, komentowaniu, a co za tym idzie – próbie realnej zmiany opisywanej rzeczywistości. Autor referatu omówił przypadki amerykańskiego i polskiego dziennikarstwa śledczego, które dotyczyły afer politycznych, posiłkując się przykładami opisanymi przez Benjaminą Harrisa, Petera Zengera, Williama Bache’a, czyli aferę z dokumentami Pentagonu (Pentagon Papers oraz Watergate – w odniesieniu do Ameryki) oraz taśm Renaty Beger i afery podsłuchowej z naszego podwórka.

Interesującym głosem w sprawie dziennikarstwa kryminalnego i prawniczego było wystąpienie dr Marii Łoszewskiej-Ołowskiej z Uniwersytetu Warszawskiego pt. *Prawo karne w informacyjnych materiałach prasowych – czyli jak media przekazują wiedzę o regulacjach w tym obszarze*. Autorka omówiła wspomniane zagadnienie, odwołując się do kilku spraw kryminalnych: historii Rity Gorgonowej, skazanej za zabójstwo 17-letniej Elżbiety Zarembianki; sprawy Kajetana P., któremu postawiono zarzut dokonania brutalnego zabójstwa w Warszawie; sprawy Katarzyny W. skazanej za zabójstwo swojej półrocznej córki; podwójnego morderstwa dokonanego przez Zuzannę M. i Kamiła N. w Rakowiskach; spowodowania pożaru w Jastrzębiu Zdroju, w którym zginęła kobieta

i czwórka jej dzieci; sprawy Adama Z. oskarżonego o zabójstwo Ewy Tylman, historii pedofila Mariusza Trynkiewicza; sprawy Krystiana Bali, skazanego za zabójstwo mężczyzny oraz Leszka Pękalskiego – „wampira z Bytowa”. Dobór materiałów był przemyślany i ciekawy z uwagi na różnorodny charakter spraw oraz rozpiętość czasową. Każda z nich to odrębny casus kryminalny, który w ogromnym stopniu absorbował uwagę opinii publicznej. Najważniejszą kwestią okazał się jednak sposób relacjonowania tych wydarzeń przez prasę, a ściślej to, w jaki sposób takie publikacje mogą wpływać na wiedzę czytelników w zakresie prawa karnego.

Podczas sesji nie zabrakło referatów o charakterze interdyscyplinarnym i przekrojowym. Taki charakter miał tekst dr. Zbigniewa Bednarka (Uniwersytet Łódzki) pt. *Wzajemne relacje dziennikarstwa wojennego i stosunków międzynarodowych (wybrane zagadnienia)*. Za warstwę ilustracyjną posłużyły fotografie reporterów wojennych. W tekście spłoty się współczesne zainteresowania dziennikarskie i politologiczne referenta, który jest adiunktem na Wydziale Politologii i Stosunków Międzynarodowych. A przenikanie się dziennikarstwa wojennego i stosunków międzynarodowych zostało przez niego przekonująco pokazane i udowodnione.

Ks. dr Rafał Leśniczak z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie zaprezentował wystąpienie pt. *Kategoria tożsamości i stereotypów komunikacji religijnej. Próba interpretacji medioznawczej w kontekście wybranych „middle range theories of communication”*. Dokonał w nim analizy wybranych artykułów prasowych opublikowanych w wersji internetowej tygodnika „Newsweek Polska”, a dotyczących obrad synodalnych Kościoła katolickiego w latach 2014–2015. Leśniczak odwołał się do teorii komunikatorów, które sytuują się w obszarze *middle range theories of communication*. Badania, które przeprowadził, dotyczyły sposobu prezentacji Kościoła katolickiego z punktu widzenia zastosowanych

kategorii tożsamości i stereotypu. Stanowiły również próbę określenia roli teorii średniego zasięgu w procesie interpretacji mechanizmu kształtowania wizerunku medialnego w obszarze komunikacji religijnej.

Prof. dr hab. Marek Ostrowski z Uniwersytetu Łódzkiego przedstawił referat *Protest-song „Masters of War” Boba Dylana – analiza medioznawcza*. Połączenie obszarów literaturoznawstwa, medioznawstwa i komunikacji społecznej (w tym retoryczne i komunikatywistyczne metody analizy tekstów medialnych i tekstów kultury) zaowocowały ciekawą, interdyscyplinarną analizą tekstu z jednej strony literackiego, z drugiej – atrakcyjnego medialnie. Dzięki temu zaprezentowana analiza miała ciekawy i oryginalny charakter. Autor interpretował protest song Boba Dylana *Masters of War*; wykorzystując w tym celu teorię medioznawczą. Sięgając do teorii systemów Nicklasa Luhmanna, który proponuje model umożliwiający analizę tekstu kładącą nacisk na informacyjną genezę sensu w tekście (a tym samym powodującą jego zaistnienie medialne), wyszedł poza tradycyjne ujęcie literatury. W analizie Profesora na pierwszym planie pojawił się wymiar językowy utworu, z podziałem na zjawiska naturalne i pierwotne dla procesu komunikacyjnego.

Analiza dr. Krzysztofa Grzegorzewskiego (Uniwersytet Łódzki) (*Przeglądy wydarzeń tygodnia jako przykład telewizyjnego dziennikarstwa politycznego*) oddawała zainteresowania autora w zakresie tej odmiany tematycznej dziennikarstwa. Dr Grzegorzewski – na co dzień wykładowca, ale także komentator polityczny w prasie, radiu i telewizji – przyjrzał się i scharakteryzował nadawane w 2017 r. programy telewizyjne o charakterze przeglądów wydarzeń, dokonując skróconej analizy gatunkowej tych programów oraz eksploracji najważniejszych ich cech, takich, jak dobór gości – publicystów lub polityków – zawsze przecież naznaczony pewnymi prawidłowościami (często powtarzająca się obecność konkretnych osób, proporcje między komentatorami prezentującymi poszczególne

opcje polityczne). Z wystąpienia można było także dowiedzieć się, jakie sympatie (czy antypatie) polityczne kierują autorami i nadawcami niektórych programów, co można było wnioskować nie tylko z doboru komentatorów, ale także z linii politycznej stacji i retorycznych metod analizy tekstów w konkretnych sprawach.

Mgr Przemysław Szews (Uniwersytet Łódzki) w referacie pt. *Data journalism, geojournalism, CAR i robot journalism – jako nowe odmiany i terminy w dziennikarstwie* zwrócił uwagę na to, jak postęp technologiczny, nowe media i narzędzia prezentacji treści zmieniają funkcjonowanie dziennikarstwa, sprzyjając tworzeniu się nowych form i odmian tej profesji. Wiele z nich się korzysta z internetowych narzędzi i danych zgromadzonych w tych mediach. To właśnie one stają się główną wartością, wokół której powstają takie formy, jak *data journalism*, *geojournalism*, *computer-assisted reporting* i *robot journalism*. Dzięki tym narzędziom informacja jest podawana w inny, często interaktywny, sposób i zawiera rozbudowane wizualizacje. Tym samym zmieniają się rola i funkcja samego dziennikarza. Dr Joanna Mikosz (Uniwersytet Łódzki) w tekście *Współczesne łódzkie dziennikarstwo kulturalne – magazyny z tradycją* skierowała uwagę słuchaczy na łódzki dorobek w zakresie dziennikarstwa kulturalnego takich magazynów jak „Kalejdoskop”, „Kronika Miasta Łodzi” czy literacki „Tygiel Kultury”, które są mocno osadzone w kulturalnej tradycji miasta i reprezentują nieodmiennie wysoki poziom dziennikarstwa.

Dr Rafał Siekiera z Uniwersytetu Łódzkiego wystąpił z referatem *Stosunki nadawczo-odbiorcze w internetowej relacji sportowej „na żywo”*. Zdaniem autora, tego rodzaju relacja pod wieloma względami przypomina transmisje telewizyjne i radiowe. Jednak nieco inaczej rysuje się w takim przypadku sytuacja nadawczo-odbiorcza. Jak zauważył Jan Chovanec (językoznawca badający zagadnienia języka w mediach), warstwa ideacyjna relacji sportowej

stopniowo jest usuwana na dalszy plan, dominantą funkcjonalną staje się zaś interakcja między nadawcą a odbiorcami. Jak wykazała analiza materiału badawczego, dystans między autorem a czytelnikami jest w tym przypadku znacznie mniejszy niż w tradycyjnych mediach. Referat dr. Siekiery – zdradzającego przy okazji zainteresowanie autora retoryką – mechanizm owego „zbliżenia” między autorem i czytelnikiem wyjaśniał przekonująco i szczegółowo.

Konferencję uzupełniły wystąpienia czworga praktyków, które w ciekawy sposób wzbogaciły sesję o wiele praktycznych uwag dotyczących pracy dziennikarskiej:

- red. Macieja Samcika z „Gazety Wyborczej”, *Dziennikarstwo ekonomiczne, zaangażowane dziennikarstwo konsumenckie a blogowanie – gdzie przebiega granica?*
- red. Damiana Szymańskiego z Business Insider Polska, *Przegląd form dziennikarskich w portalu Business Insider Polska*
- red. Oktawii Staciewińskiej i red. Ewy Bu-

kowieckiej-Janik z TVN24BiS oraz Bliss, grupa naTemat, *Elementy dziennikarstwa lifestylowego w internecie i telewizji na przykładzie serwisu Bliss grupy naTemat oraz telewizji TVN24BiS*

- Agnieszki Danowskiej, byłej dziennikarki „Gazety Wyborczej”, *Dziennikarstwo kulinarne od kuchni, czyli jak ciekawie pisać o jedzeniu?*

Sesja łódzkich medioznawców wpisała się w dobrą, starannie kultywowaną tradycję tego ośrodka badawczego. Była konkretna, rzeczowa, gęsta od ciekawych materiałów badawczych, przykładów i dowodów, pozbawiona jałowego teoretyzowania bądź objaśniania kwestii banalnych lub wielokrotnie już podejmowanych. Potwierdziła, że obszar mediów i komunikacji społecznej jest wciąż bardzo atrakcyjną dziedziną badań i wymaga konkretnego, wręcz chirurgicznie precyzyjnego spojrzenia badawczego. Znalazło to potwierdzenie w ożywionych dyskusjach po każdej z sesji, w których uczestniczyli także studenci.

Teksty wystąpień zostaną opublikowane w tematycznym numerze kwartalnika „Folia Litteraria Polonica. Dziennikarstwo” w 2018 roku.